

Кое е правото което мислите, че заслужавате преди съдът и светът да са
узнали за него?

/ECE/

„Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. Те са надарени с разум и съвест и следва да се отнасят помежду си в дух на братство.“

— Член 1 на *Всеобщата декларация за правата на човека на Организацията на обединените нации*

Въпреки че идеите за права и свободи присъстват под една или друга форма през по-голямата част от историята на човечеството, те се различават значително от съвременната представа за правата на човека. Концепцията за универсални права на човека не е позната в древните цивилизации. Така например, в тях робството е приемано за естествено състояние. Философската критика на правата на човека е насочена в две главни направления – отхвърляне на тяхната универсалност и отричане на техните обективни основания. Критиката на универсалността на човешките права изхожда от позициите на моралния релативизъм, според който моралът зависи от конкретните социални и културни обстоятелства в дадено общество, следователно налагането на универсални правни и етични принципи може да наруши неговата традиционна структура. Правото е претенция, която имаме основание да предявим. Например аз имам право на продуктите в моята кошница, ако съм платила за тях. Гражданите имат право да изберат президент, ако конституцията на страната им го гарантира, а едно дете има право да го заведат в зоологическата градина, ако родителите му са му обещали, че ще го заведат. Всичко това са неща, които хората имат право да очакват на базата на дадени обещания или гаранции от някой друг. Но правата на човека са малко по-различни – те не зависят от никакви обещания или гаранции, дадени от някой друг. Правото ни на живот не зависи от нечие обещание да не ни убива – животът ни може да зависи от това, но не и правото ни на живот. Правото ни на живот зависи от едно-единствено нещо: това, че сме човешки същества. Да приемем правата на човека, означава да приемем, че всеки има право на твърдението: Имам тези права, независимо какво казваш или правиш, защото аз съм човешко същество, точно като теб. Правата на човека са присъщи за всички човешки същества още по рождение. Защо тази претенция не се нуждае от специфично поведение, което

да я оправдае? Защо да не изискваме от хората да заслужат тези права? Претенцията за човешките права в основата си е морална претенция, която се основава на морални ценности. Правото ми на живот всъщност означава, че на никой не е позволено да ми отнема живота – би било грешно да го направи. Казано по този начин, претенцията няма нужда от някакво друго основание. Без правата на човека ние не можем да постигнем пълния си потенциал. Правата на човека просто екстраполират това разбиране на индивидуално ниво за всяко човешко същество на планетата. Ако аз мога да предявя тези претенции, тогава това може да направи и всеки друг. Две са основните ценности, залегнали в основата на идеята за правата на човека - човешкото достойнство и равенството. Правата на човека могат да бъдат разбрани както като определящи онези основни стандарти, които са необходими за достоен живот и тяхната универсалност произлиза от факта, че поне в това отношение всички хора са еднакви. Не можем и не бива да допускаме дискриминация между хората. Тези две убеждения или ценности са всъщност всичко, което ни печели убедително за каузата на правата на човека и те трудно могат да срещнат опоненти. Поради тази причина правата на човека получават подкрепата на всяка отделна култура по света, на всяко цивилизовано управление и всяка разпространена религия. Общоприето е становището, че държавната власт не може да бъде неограничена или абсолютна - тя трябва да е ограничена поне до степен, в която всички индивиди под нейната юрисдикция да имат възможността да живеят при определен минимум от изисквания за човешко достойнство. На базата на тези две основни ценности могат да се дефинират и много други, които да ни помогнат да определим по-прецизно как на практика би трябвало да съжителстват съвместно хората и обществата.

Например:

Свобода: защото човешката воля е важна част от човешкото достойнство.

Принуждаването ни да направим нещо против нашата воля унижава човешкия дух.

Уважение към другите: защото липсата на уважение към някого пречи да оценим неговата индивидуалност и основно достойнство.

Недопускане на дискриминация: защото равенството на човешкото достойнство означава, че не трябва да съдим за правата и възможностите на хората въз основа на техните характеристики.

Толерантност: защото нетолерантността показва липса на уважение към различието, а равенството не означава еднаквост.

Справедливост: защото хората, еднакви по своята човечност, заслужават справедливо отношение. Отговорност: защото уважението към правата на другите е свързано с

отговорност за собствените ни дейности и полагане на усилия за прилагане на правата на всеки и всички. Болката е неприемлива както за вас, така и за другите. Съзнавайки този принцип за равнопоставеност, отнасяйте се към околните с уважение и съчувствие. Въпреки че философите продължават да спорят за природата на правата на човека, международната общност положи удивително начало и се ангажира с правата на човека, като през 1948 година прие Всеобщата Декларация за правата на човека. След този момент нататък международната общност разработи мощните концепции на ВДПЧ в редица международни, регионални местни правни инструменти. ВДПЧ не е замислена като правно-обвързващ документ, но учредяването на нейните норми в много последващи споразумения със задължителен характер (известни още като „конвенции“ и „споразумения“) прави днес юридическият статус на тези норми безспорен. Съгласно тези принципи: Правата на човека са неотменими. Това означава, че не можете да ги изгубите, тъй като са свързани със самото човешко съществуване, те са присъщи на всяко човешко същество. При определени обстоятелства някои от тях, но не всички, могат да бъдат преустановявани или ограничавани. Например, ако някой е обявен за виновен за извършване на престъпление, неговата или нейната свобода може да бъде отнета, или по време на извънредно положение правителството може да го обяви публично и да направи дерогация на някои права, например да наложи полицейски час, ограничаващ свободата на движение. Правата на човека са неделими, взаимнозависими и взаимосвързани. Това означава, че отделните права са в тясна взаимна връзка и не могат да бъдат разглеждани независимо едно от друго. Притежаването на дадено право зависи от притежаването на много други права, като никое от тях не е по-значимо от останалите. Правата на човека са универсални. Има се предвид, че те важат еднакво за всички хора по света и по всяко време. Всеки индивид има право да се възползва от собствените си човешки права, независимо от расата или етническия си произход, цвета, пола, сексуалната ориентация, уврежданията, езика, религията, политическите или други убеждения, националния и социален произход, раждането си или друг статус. Държавният суверенитет предполага отговорност, а основната отговорност за защита на гражданите носи самата държава. Трябва да отбележим, че универсалността на правата на човека по никакъв начин не представлява заплаха за богатото разнообразие от индивиди или за различните култури.

Значимостта на всички национални и регионални особености и различната историческа, културна и религиозна принадлежност са пораждат в ума и съзнанието, но

държавата е длъжна, независимо от нейната политическа, икономическа и културна система да насърчава и защитава всички права на човека и основните му свободи.

Биляна Емилова Лавчиева,
